

Hulpmiddel actietafel thuiszitters

Wat is de doelgroep van de actietafel?

Een actietafel richt zich op alle leer- en kwalificatieplichtige leerlingen met een leeftijd tussen 4 en 18 jaar, die absoluut- of langdurig relatief verzuimen, of om andere redenen geen onderwijs krijgen. Het kan gaan om leerlingen in het primair-, voortgezet- en middelbaar beroeps onderwijs. Zowel regulier als speciaal. Ook kinderen zonder school horen bij de doelgroep. Het gaat om kinderen en jeugdigen in situaties waarin alleen verandering kan worden gebracht door de gezamenlijke inspanningen van meerdere partijen.

Wat is de ambitie van de actietafel?

Op tafel ligt door onderwijs, zorg, of leerplicht aangereikte casuïstiek van kinderen of jeugdigen die tot nu toe onoplosbaar is gebleken voor samenwerkingsverband en leerplicht. Er is sprake van een situatie die is vastgelopen, ondanks de inspanning van velen. Altijd gaat het om een situatie die al vaker op verschillende plaatsen is besproken door meerdere andere partijen. Er is al veel werk verzet, oplossingen zijn benoemd, mogelijk zijn al pogingen gedaan om deze te realiseren, maar desondanks bleef een effectieve en duurzame oplossing uit.

Aan de actietafel bespreken de deelnemers die kinderen die zich in situaties bevinden waarin alleen beweging kan komen door de intensieve en gelijkwaardige samenwerking van alle betrokken partijen. Situaties waarin hardnekkige problemen in de weg staan van een oplossing en maken dat het niet langs de gebruikelijke weg lukt om een einde te maken aan het thuiszitten. De actietafel brengt de juiste mensen in positie en beweegt hen datgene te doen wat nodig is. Of zij nu wel of niet deel uitmaken van de actietafel.

Overweging: Welke situaties vinden wij geschikt voor onze actietafel?

De ambitie is om een oplossingsgerichte beweging tot stand te brengen. De deelnemers van een actietafel zeggen 'ja' tegen passend onderwijs zonder thuiszitters. Zij willen er alles aan doen wat mogelijk is om er voor te zorgen dat alle leerlingen het bij hen passende onderwijs

krijgen: zoveel mogelijk aan de actietafel besproken leerlingen krijgen uiterlijk binnen – bijvoorbeeld - twee maanden na bespreking een traject gericht op onderwijs, arbeid, of dagbesteding.

Het afspreken van een tijdslimiet is belangrijk voor de betrokken kinderen en jeugdigen, maar ook om te benadrukken dat de actietafel een actiegerichte projectgroep is. Met het 'voor deze leerling' nagestreefde doel als vertrekpunt worden wenselijke stappen benoemd en gezet.

Het doel van een actietafel is thuiszittende kinderen en jeugdigen weer in een onderwijssetting geplaatst te krijgen, of uitstroom naar arbeid mogelijk te maken. Daarnaast is er nog sprake van twee afgeleide doelen:

1. Inzicht in de aard en omvang van de doelgroep, de inhoud van de problematiek en eventuele trends en patronen in de casuïstiek;
2. Lessen leren van individuele casuïstiek en de gevolgen hiervan in kaart brengen voor andere kinderen en jeugdigen. Dit om de vraag te beantwoorden welke veranderingen nodig zijn op de niveaus van bestuur, beleid en organisatie, om te voorkomen dat structurele knelpunten ook in andere situaties, voor andere kinderen en jeugdigen, nadelige gevolgen hebben.

Overweging: Welke doelstellingen streven wij na met onze actietafel?

Wie zitten er aan de actietafel?

Er is geen blauwdruk voor de ideale samenstelling. Het is zaak geen hek te zetten rondom de actietafel. Er is sprake van een kleinere vaste groep van gesprekspartners (met in ieder geval het samenwerkingsverband en leerplicht) die structureel aan tafel zitten, met daaromheen een steeds in samenstelling variërende schil van gesprekspartners. Wie dat zijn is afhankelijk van de casuïstiek die wordt besproken, de daardoor opgeworpen vragen en diegenen die nodig zijn om deze te beantwoorden.

Aan de actietafel zijn alleen diegenen welkom die echt met elkaar aan de slag willen om resultaat te boeken voor de desbetreffende leerlingen. Intrinsieke motivatie is DE motor van de tafel. Het gaat om mensen die een mandaat kregen en die heel goed in staat zijn om verder te kijken dan het belang van de eigen organisatie. Het gaat om mensen die de meerwaarde zien van de samenwerking met andere partijen.

Van hen wordt ook veel creativiteit gevraagd. Immers, als de voor de hand liggende oplossingen mogelijk waren geweest, zouden deze leerlingen niet aan de actietafel besproken hoeven te worden.

De diepgevoelde intentie van iedereen moet zijn om voor iedere thuiszitter zo snel mogelijk passend onderwijs te realiseren. Dit betekent dat iedere tafelenoot bij elke casus betrokken is, daarover meedenkt en meepraat. Niet alleen bij casuïstiek waar de eigen organisatie bij betrokken is of kan worden.

Naast samenwerkingsverband en leerplicht kunnen nog deelnemers zijn Jeugdzorg, het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), het Integraal Kind Centrum (IKC) (als CJG en IKC er zijn), de GGD, de grotere zorgaanbieders die niet in de lokale netwerken zitten maar wel geïndiceerde zorg bieden, de jeugd GGZ, de Jeugdbescherming en de Raad voor de Kinderbescherming. Mogelijk ook het Openbaar Ministerie.

Op het moment dat de vraag van het kind of de jeugdige om de betrokkenheid van de ouders vraagt, horen ook zij deel te nemen aan de actietafel. Oplossingen die niet de steun en medewerking van ouders hebben, zijn immers tot mislukken gedoemd.

Uitgangspunt is altijd het gelijkwaardige samenspel van iedereen die deelneemt. Samen doen zij er alles aan om de gewenste beweging tot stand te brengen.

Overweging: Wie maakt deel uit van de vaste bezetting van de tafel? Wie wordt hier wanneer aan toegevoegd? Hoe maken wij de deelname van ouders mogelijk?

Van wie is de actietafel?

De opdrachtgevers van een actietafel zijn bij voorkeur de directeur van het samenwerkingsverband en Leerplicht *gezamenlijk*. Zij vertegenwoordigen twee zijden van dezelfde medaille: passend leren mogelijk maken en toezien op deelname aan het onderwijs.

Overweging: Wie zijn de opdrachtgever(s)?

Gesteund door de bestuurders

De bestuurlijke legitimering en inbedding zijn erg belangrijk. Legitimering betekent dat de bestuurders van de deelnemende organisaties achter de inzet van de actietafel staan. Met inbedding wordt bedoeld de noodzaak om werkafspraken te maken over de relatie van de actietafel met de bestuurders. Hoe vindt bijvoorbeeld de uitwisseling van informatie plaats? Hoe kan de actietafel de bestuurders activeren wanneer van hen een bijdrage nodig is? Hiervan maakt ook deel uit het mandateren van degene(n) die deelnemen zodat zij namens de eigen organisatie kunnen spreken en beslissen. Dit is ontzettend belangrijk voor de effectiviteit en de slagkracht van de actietafel. Alleen in samenwerking met het bestuur zijn structurele maatregelen mogelijk op beleids- en systeemniveau. De mate waarin dit lukt is bepalend voor het haalbare en duurzame ambitieniveau van de actietafel.

Voor bestuurders is het voordeel hiervan dat zij op een zeer concrete manier zicht krijgen op het functioneren van de eigen organisatie en met name ook op de verbeterpunten in de aanpak van thuiszittende leerlingen en de daarvoor noodzakelijke samenwerking. Daarnaast is het zo dat er soms vraagstukken op tafel komen die alleen zijn op te lossen met de betrokkenheid van het bestuur. Dit zeker waar het gaat om preventie.

Dit alles vraagt er om dat bestuurders tenminste eenmaal per jaar kennis nemen van de hardnekkigste of zich telkens weer herhalende casuïstiek. En zich daarbij de vraag stellen wat de aanpak van deze casussen vraagt op het niveau van bestuur en beleid. De voorzitter van de actietafel rapporteert hiertoe jaarlijks schriftelijk en bespreekt met de bestuurders.

Overweging: Welke afspraken maken wij over de mandatering van “onze” deelnemer? En over de onderlinge communicatie en samenwerking van actietafel en bestuurders?

Actietafels vragen om een forse speelruimte en voldoende middelen. De kinderen en jeugdigen die ter sprake komen hebben maatwerkoplossingen nodig. Zij vragen om extra inspanningen. Dat moet dan wel mogelijk zijn.

De vaste gesprekspartners horen allen beleidsrijk te zijn. Dit betekent onder meer dat samenwerkingsverband en leerplicht een goede relatie hebben met de eigen achterban. Als leerplicht bijvoorbeeld in de gemeentelijke organisatie niet is verbonden met het sociaal domein dan beperkt dat de speelruimte en mogelijkheden. Hetzelfde geldt voor een samenwerkingsverband waarin de schoolbesturen volledig autonoom functioneren en niet zozeer de behoefte voelen om samen te werken.

Overweging: Hoe beoordelen wij onze speelruimte? Welke maatregelen kunnen de effectiviteit van de actietafel vergroten?

Criteria voor oppakken en loslaten

De effectiviteit van de actietafel staat of valt met een goede voorbereiding. Dat begint met het antwoord op de vraag welke leerlingen in aanmerking komen voor bespreking en welke niet. Dit inclusief het moment waarop een besproken leerling weer van de actietafel verdwijnt. Welke criteria voor respectievelijk oppakken en loslaten worden gehanteerd? Hier speelt ook een belangrijke rol dat altijd eerst de beschikbare en voor de hand liggende organisaties en voorzieningen aan zet zijn.

Pas als het niet lukt in “de normale setting” worden leerlingen besproken aan de actietafel. De actietafel pakt niet af, maar neemt over zodra dat zonder enige twijfel nodig is. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de actietafel casuïstiek bespreekt die eigenlijk op een andere plek besproken zou moeten worden. Pas er voor op geen casuïstiek in de maag gesplitst te krijgen.

Ook is afstemming nodig met overleggen die verwantschap vertonen met de actietafel. Zorg er voor dat een casus uitsluitend aan meerdere tafels besproken wordt wanneer dat een duidelijke meerwaarde heeft. En doe dit nooit zonder afstemming vooraf, tijdens en na.

Overweging: Hoe bepalen wij welke leerlingen thuishoren bij de actietafel? Wanneer wordt een situatie opgeschaald naar de actietafel? Welke criteria hanteren wij hiervoor?

Iedereen weet precies wie er op tafel ligt

Om effectief te kunnen zijn behoren alle tafelenoten voorafgaand aan een bespreking te weten welke leerlingen besproken gaan worden, wat over hen binnen de eigen organisatie bekend is, en wat de gezamenlijke historie is van alle tafelenoten met deze leerlingen.

Een uitdaging is niet te verzanden in lijvige dossiers: verzamel alleen datgene wat noodzakelijk is om aan de actietafel gezamenlijk de vraag van de leerling te verhelderen.

Overweging: Welke informatie is al structureel beschikbaar in deze situaties? Wat moeten wij nog meer weten voordat sprake kan zijn van bespreking aan de actietafel?

Goede vraagverheldering als succesfactor

Lukt het om de zeer concrete vraag te formuleren die deze leerling (en zijn omgeving) stelt aan de deelnemers van de actietafel? Welke vraag gaat schuil achter het thuiszitten van deze leerling? Pas dan is immers zichtbaar wat voor antwoord nodig is. Zonder heldere vraagstelling kan een gesprek alle kanten opgaan, blijven doelstellingen onduidelijk en blijven effectieve en duurzame oplossingen uit.

Overweging: Hoe zorgen wij er voor dat wij de vraag op tafel krijgen die schuil gaat achter het thuiszitten van deze leerling?

Rollen aan tafel

Een regisseur: Vanaf het allereerste moment dat een situatie aan de actietafel wordt besproken en de vraag van de leerling is geformuleerd, is het zaak vast te stellen waar het accent in de benodigde aanpak (waarschijnlijk) gaat liggen.

Is dat bijvoorbeeld bij de jeugdpsychiatrie, bij veiligheid, of gaat het vooral om de wachtlijsten bij de extra ondersteuningsmogelijkheden van een samenwerkingsverband?

Leg de regie van de aan de actietafel gemaakte afspraken liefst in handen van een vaste deelnemer die midden in dat accent staat. Regie vraagt ook om een plan van aanpak met tijdpad.

Spreek vooral af wat wordt verstaan onder regievoering. Welke taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden maken hiervan deel uit? Het zou tenminste moeten gaan om sturing op de voortgang, door toe te zien op de uitvoering van gemaakte afspraken en daarover terug te koppelen. Dit natuurlijk inclusief het aanspreken van tafelenoten op het niet nakomen van afspraken. De regievoering wordt geregeld op casusniveau. De regisseur rapporteert tijdens ieder overleg.

Een voorzitter: Daarnaast heeft een actietafel een voorzitter. Deze draagt zorg voor de gesprekslijst, maakt de spelregels van de actietafel duidelijk en ziet toe op naleving, spreekt de deelnemers aan als deze zich niet (goed) hebben voorbereid, of als zij om andere redenen in gebreke blijven.

De voorzitter is ook de verbindende schakel met de opdrachtgevers en de bestuurders. Via de voorzitter informeert en betreft de actietafel hen.

Een secretariaat: Aan de voorzitter is een secretariaat verbonden.

Overweging: Hoe werken wij de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden uit van regisseur, voorzitter en secretariaat? Hoe gaan wij om met de mandatering van de regisseur?

Overeenstemming vastgelegd en bekrachtigd

Een actietafel werkt op basis van een gezamenlijke overeenkomst van hoogstens enkele A-4tjes. Hierin zijn doelstellingen, werkwijze, spelregels en de posities en rollen van de deelnemers beschreven. Ondertekening is niet perse een voorwaarde. Mondelinge bevestiging van instemming is voldoende. Het gaat er vooral om dat voor alle gesprekspartners

helder is wat is afgesproken.

Een actietafel is zeker niet vrijblijvend. Ook al omdat het de laatste schakel is in een keten van olopende escalatie. Na de actietafel zijn er geen mogelijkheden meer.

Overweging: Welke afspraken maken wij? Hoe bevestigen wij aan elkaar hiermee van harte in te stemmen?

Communiceer!

Goede communicatie is essentieel. Niet alleen aan de actietafel, maar ook met de partijen in de omgeving. Wordt bijvoorbeeld goed uitgelegd waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt? Worden bevindingen goed gedeeld met de regionale partners en andere betrokkenen? Enzovoorts.

Een belangrijke uitdaging is dat de gesprekspartners elkaars taal moeten willen en kunnen spreken. De taal van onderwijs, van de gemeente, van participatie, van jeugdhulp. En dat is niet altijd eenvoudig.

Overweging: Welke stappen zetten wij om elkaar goed te leren kennen? Hoe werken wij aan wederzijds begrip van elkaars werelden?

Kwaliteitszorg

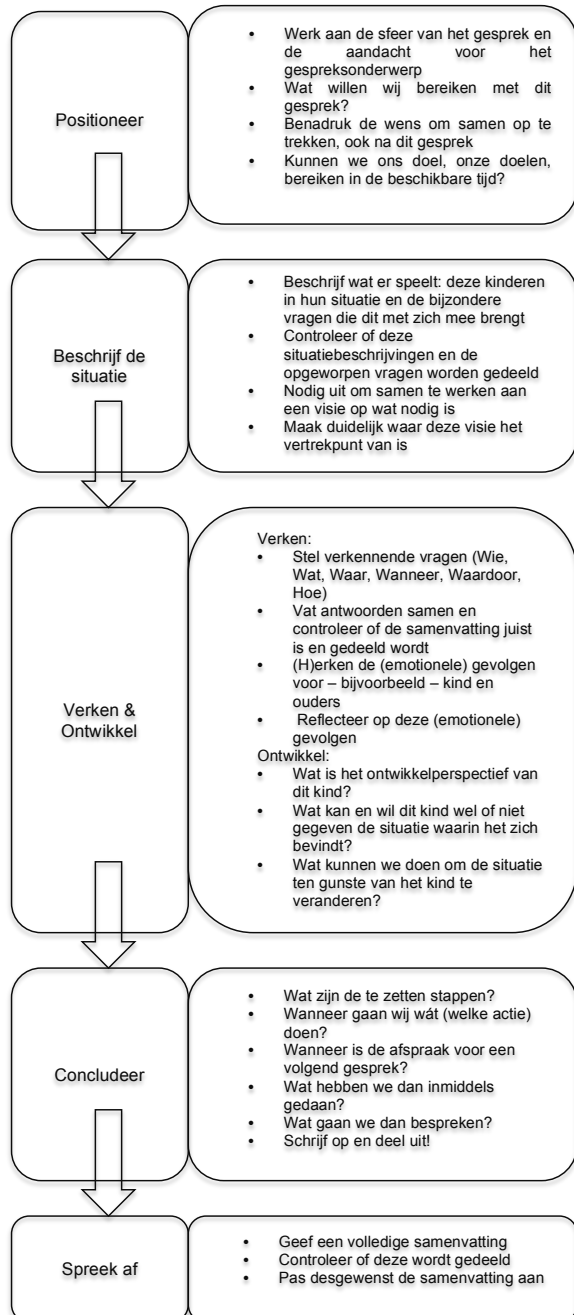
Periodiek evalueert de actietafel haar werkzaamheden. De resultaten hiervan worden besproken met alle betrokkenen, inclusief de bestuurders van de participerende organisaties. Wat zijn de geleerde lessen? Welke verbeterpunten worden zichtbaar? Dit zowel op het niveau van de actietafel, als op dat van alles wat daaraan is voorafgegaan. Welke lessen kunnen bijvoorbeeld worden geleerd van de gang van zaken rondom extra en basisondersteuning? En hoe zit dat met al die eerdere momenten waarop betrokkenen met elkaar aan tafel zaten en probeerden tot een oplossing te komen?

Vanzelfsprekend hoort hier een verbinding te worden gemaakt met de aandacht voor kwaliteitszorg binnen het samenwerkingsverband, de gemeente en de andere betrokken organisaties. Dit met het oog op de effectiviteit voor de kinderen en jeugdigen die het betreft.

Overweging: Hoe regelen we de kwaliteitszorg? In hoeverre is collegiale intervisie al mogelijk? Wat doen we om positieve en negatieve feedback te stimuleren?

Het gesprek¹

Het proces dat zich aan de actietafel afspeelt ziet er als volgt uit:

Privacy

Een goed omschreven privacyreglement is noodzaak.

Is wat hulp welkom?

Wilt u van start gaan met een actietafel en is wat hulp daarbij welkom? Neem dan contact op met Gedragswerk.

Dat kan via e-mail (info@gedragswerk.nl) of telefoon (0345 – 524972).

¹ Overgenomen uit: De veldgids Iedereen aan boord!, J. van der Horst, B. v. Kessel, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2015.